

“เจ้าวัด” ศรัทธาเหนือกาลเวลากับการสร้างและสังฆมณฑล ของชาวกะเหรี่ยงด้ายเหลือง

เรื่องเล่าจากสนาม...

*“นานแล้วที่เราไม่มีเจ้าวัด ปีนี้ถึงเวลาที่เหมาะสม เราจึงช่วยกันสร้างศาลาเจ้าวัด
และเจดีย์ เพื่อทำให้เห็นว่าหมู่บ้านเราจะมีเจ้าวัดแล้ว”*

(ชาวกะเหรี่ยงบ้านป่าผาก, 9 มกราคม 2566)

เป็นคำบอกเล่าของชาวกะเหรี่ยงบ้านป่าผาก ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี เล่าให้ผู้เขียนฟังเมื่อครั้งเดินทางไปร่วมเรียนวิถีวัฒนธรรมชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่บ้านห้วยหินดำ บ้านกล้วย และบ้านป่าผาก

ในคำคิณนั้นผู้เขียนได้เดินทางไปยังพื้นที่ที่เรียกว่า ศาลาเจ้าวัด บ้านป่าผาก เป็นเรือนไม้ยกใต้ถุนสูง มีผู้คนหญิงชาย ตั้งแต่วัยเด็กไปจนถึงผู้อาวุโสในชุมชนมาอยู่ร่วมกันบนศาลาและบริเวณโดยรอบ ทุกคนต่างแต่งกายด้วยชุดสีขาว แสดงให้

รูป 1 ศาลาเจ้าวัดบ้านป่าผาก

เห็นอัตลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เพื่อร่วมพิธีแต่งตั้งเจ้าวัด การแต่งตั้งเจ้าวัดในครั้งนี้เป็นผลมาจากหมู่บ้านป่าผาก อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี วางเว้นจากการมีเจ้าวัดมานานหลายปี จนเมื่อ 2-3 ปีที่ผ่านมา ชายคนหนึ่งในสายตระกูลของเจ้าวัดคนก่อนได้เกิดอาการเจ็บป่วยที่หาสาเหตุไม่ได้ แม้จะพาไปรักษาด้วยแพทย์แผนปัจจุบันก็รักษาไม่หาย ผู้อาวุโสและชาวบ้านในชุมชนจึงทำพิธีบอกกล่าวขอขมาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อ อาการเจ็บป่วยก็ได้หายไป ภายหลังเหตุการณ์ดังกล่าวจึงทำให้มีความเชื่อร่วมกันว่าน่าจะเป็นสัญญาณของการจะต้องเป็นเจ้าวัดของชายคนนี้แล้ว

หลังจากนั้นชายผู้นี้จึงได้เริ่มฝึกปฏิบัติตน ศึกษาเรียนรู้วิถีปฏิบัติของการเป็นเจ้าวัด จนมีความพร้อมและชาวบ้านต่างเห็นร่วมกันว่ามีความเหมาะสมเพียงพอแล้ว จึงทำพิธีแต่งตั้งเจ้าวัดขึ้น

และได้ร่วมกันสร้างศาลาเจ้าวัด “ตะรุ” และเจดีย์ “กลุง”¹ ตั้งอยู่ด้านข้างทางทิศตะวันออกของศาลา ใช้สำหรับประกอบพิธีสักการะบูชาตามความเชื่อและวิถีปฏิบัติของชาวกะเหรี่ยงด้ายเหลือง เช่น ในทุกวันพระทุกคนจะมารวมกันที่เจดีย์ เพื่อวางดอกไม้และจุดเทียนบูชาโดยมีเจ้าวัดเป็นผู้นำประกอบพิธีกรรมดังกล่าว เป็นต้น

เจ้าวัดคือใคร?

“เจ้าวัด” เป็นคำเรียกภาษาไทยที่คนนอกใช้เรียก แต่สำหรับชาวกะเหรี่ยงแล้วจะเรียกว่า “โบริ่งคู้” หรือ “บ่งคู้” ถือเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณสูงสุดของชุมชน ทำหน้าที่ควบคุมกฎ กติกา ดำรงจารีตวิถีดั้งเดิมและพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ โดยทั่วไปจะเป็นผู้ชาย นุ่งขาวห่มขาว มีการสืบทอดกันผ่านสายตระกูล วิถีปฏิบัติของเจ้าวัดจะถือศีล 5 อย่างเคร่งครัด และมีระเบียบแบบแผนการปฏิบัติตนที่แตกต่างจากคนทั่วไป อย่างไรก็ตามการที่จะบอกว่าใครจะเป็นเจ้าวัดนั้น มักจะเกิดเหตุการณ์เกี่ยวกับความเจ็บป่วยหรือเหตุการณ์ที่ไม่สามารถคาดเดาหาสาเหตุได้อย่างแน่ชัด เช่น การเจ็บปวดภายในร่างกายที่ไม่รู้สาเหตุ อาจเป็นการที่ไม่สามารถเคลื่อนไหวหรือขยับร่างกายได้ จนบางครั้งคนรอบข้างอาจคิดว่าต้องเสียชีวิต ทั้งนี้เมื่อพาไปตั้งจิตอธิษฐาน ขอบมาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อาการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกลับทุเลาเบาบางและหายเป็นปกติ ตามความเชื่อของคนกะเหรี่ยงจึงมองว่าเป็นสัญญาณของการจะได้เป็นเจ้าวัดองค์ต่อไป หากขัดขืนไม่ยอมรับก็มักจะต้องเสียชีวิต

ตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงด้ายเหลืองที่มีต่อเจ้าวัดนั้นยังเชื่อเกี่ยวกับการเป็นบุคคลที่มีความศักดิ์สิทธิ์ สามารถทำนายเหตุการณ์ต่าง ๆ ของชุมชน เป็นผู้คอยสอดส่องดูแลการปฏิบัติของคนในชุมชนไม่ให้ทำผิดกฎหรือประเพณี หรือการกระทำที่อาจละเมิดกับคำสอนของบรรพบุรุษ เมื่อมีเหตุไม่ดีหรือผิดปกติก่อเกิดขึ้นในการดำรงชีวิตจะต้องไปทำพิธีขอขมากับเจ้าวัด โดยเจ้าวัดจะเป็นผู้ทำพิธีขอขมาให้แก่บุคคลนั้นจนหายเป็นปกติ (วรวิทย์ นพแก้ว, 2563) นอกจากนี้เจ้าวัดยังทำหน้าที่เป็นผู้นำประกอบพิธีกรรมของชุมชน โดยปรากฏในลักษณะของ

รูป 2 เจ้าวัด ผู้นำทางจิตวิญญาณของชาวกะเหรี่ยงด้ายเหลือง

¹ เจดีย์ หรือ ที่ชาวกะเหรี่ยงเรียก กลุง มีลักษณะคล้ายเจดีย์ทำด้วยวัสดุจากไม้ไผ่ มีพื้นที่เป็นสี่เหลี่ยม กว้างประมาณ 3x3 เมตร ตั้งอยู่ด้านตะวันออกของศาลาเจ้าวัด มีองค์ประกอบ 3 ชั้น เปรียบเหมือนภาพแทนของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ได้ฐานเจดีย์มีพระพุทธรูป เงิน ทอง และเส้นผมของชาวกะเหรี่ยง (วรวิทย์ นพแก้ว, 2563)

พิธีกรรมที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ทั้งในมิติของการเคารพบูชา การขอขมาที่ล่วงเกินธรรมชาติ การขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นให้อื้ออำนาจ บัดเป่าอุปสรรคภัยอันตรายที่จะส่งผลกระทบต่อชีวิต ตลอดจนพืชผลการเกษตรในพื้นที่ไร่ เช่น การประกอบพิธีกรรมบูชาพระแม่โพสพ (พื๋อโหยว) การบูชาแม่พระธรณี การบูชาแม่คงคา การไหว้เตาไฟสำหรับทำอาหาร การปักเสเด็งในบริเวณบ้าน และพื้นที่เกษตรกรรม การไหว้ต้นไทร (วราภรณ์ มนต์ไตรเวศย์ และนัจจวุฒิ สิงห์กุล, 2564) พิธีกรรมเหล่านี้เป็นสิ่งที่เกิดตามปฏิทินประเพณีของชาวกะเหรี่ยงด้ายเหลืองสอดคล้องตามหลักความเชื่อและวิถีปฏิบัติที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ

“เจ้าวัด” ในฐานะทุนของชาวกะเหรี่ยงด้ายเหลือง

“ทุน” มีความหมายที่แสดงให้เห็นลักษณะของการสั่งสม สืบทอด แปรเปลี่ยนและการออกเงยจากสิ่งที่ได้ลงทุน อาจจะเป็นนามธรรม เช่น ความรู้ ภูมิปัญญา ความสัมพันธ์ทางสังคม หรือสิ่งที่ปรากฏเป็นรูปธรรม เช่น ทรัพย์สินเงินทอง ที่ดิน ซึ่งเป็นรูปสัญลักษณ์ของสิ่งของบางอย่าง ปัจจุบันได้ปรากฏความสนใจต่อทุนวัฒนธรรม (cultural capital) อย่างแพร่หลายในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ โดยมักจะนำเสนอให้เห็นทั้งในลักษณะที่สัมพันธ์กับวัตถุสิ่งของ ข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันที่มีความโดดเด่นมีลักษณะจำเพาะ หรือการอ้างถึงความรู้ภูมิปัญญาของบุคคล กลุ่มคน ชุมชนที่จะนำมาต่อยอดในลักษณะของการปรับเปลี่ยน ดัดแปลงไปสู่การสร้างและสะสมเป็นทุนเศรษฐกิจ (economic capital) (กัญญารัตน์ แก้วกมล และคณะ, 2564) กระบวนการพัฒนาที่ผ่านมามีจึงมักเชื่อมโยงระหว่างทุนวัฒนธรรมกับทุนเศรษฐกิจ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากระบวนการพัฒนาที่ยังคงยึดเอาเศรษฐกิจเป็นศูนย์กลางและเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนา โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยน ต่อยอด ดัดแปลงไปสู่การเพิ่มระดับของทุนเศรษฐกิจที่มากขึ้น ทุนวัฒนธรรมในความหมายนี้จึงถูกคาดหวังให้เป็นสิ่งที่มี “มูลค่า” เพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนสังคม ชุมชน แทนการให้ “คุณค่า” เหมือนยุคสมัยที่ผ่านมา

รูป 3 พื้นที่พิธีกรรม ศาลาเจ้าวัดกับเจดีย์สำหรับสักการะบูชา

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาการนับถือเจ้าวัดของชาวกะเหรี่ยงด้ายเหลืองกับทุนที่ปรากฏขึ้นนั้น จะพบว่าการประกอบพิธีกรรมดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการสร้างพื้นที่ทางสังคม (social space) ที่เต็มไปด้วยองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ระเบียบกฎเกณฑ์และแนวปฏิบัติเพื่อที่จะสร้างความชอบธรรมต่อการรับรองบุคคลที่จะเป็นเจ้าวัดหลังจากที่บุคคลนั้นได้ฝึกปฏิบัติตนผ่านระยะเวลาหนึ่ง จนทำให้

ชาวบ้านในชุมชนรับรู้และยอมรับในตัวบุคคลนั้นว่ามีความพร้อมและเหมาะสมต่อการเป็นเจ้าวัด จึงจัดให้มีพิธีแต่งตั้งเจ้าวัดเกิดขึ้น เพื่อประกาศให้เกิดการรับรู้และสร้างการยอมรับจากสังคม ชุมชนว่ามีบุคคลที่จะเป็นเจ้าวัดแล้ว ถือเป็นการสร้างและสั่งสมทุนสัญลักษณ์ประเภทหนึ่งของชาวกะเหรี่ยงด้ายเหลือง อย่างไรก็ตาม พิธีแต่งตั้งเจ้าวัดยังได้ก่อให้เกิดพื้นที่ของการจัดแสดงนำเสนอให้เห็นการประกอบสร้างพื้นที่ให้มีองค์ประกอบที่ครบถ้วนตามหลักความรู้ภูมิปัญญาและความเชื่อดั้งเดิม ที่สั่งสมอยู่ในตัวบุคคลให้เกิดการถ่ายทอดและแสดงออกผ่านการประกอบพิธีกรรม และการสร้างโครงสร้างทางวัตถุให้ปรากฏขึ้นในพื้นที่นั้น ดังนั้นการนับถือและการปรากฏขึ้นของเจ้าวัดบ้านป่าผากจึงแสดงให้เห็นพลังศรัทธาของชาวกะเหรี่ยงที่สัมพันธ์กับความรู้ ภูมิปัญญาและความเชื่อตามจารีต วิถีปฏิบัติ ซึ่งเป็นทุนวัฒนธรรม (cultural capital) ที่ได้ปรากฏและเปลี่ยนมาเป็นทุนสัญลักษณ์ (symbolic capital) ที่สามารถสัมผัสได้ สร้างการรับรู้และเรียนรู้ เกิดการถ่ายทอดผ่านพื้นที่พิธีกรรม ทำให้บุคคลและกลุ่มคนรู้สึกภาคภูมิใจ มีคุณค่า มีศักดิ์ศรีต่อการนับถือเจ้าวัด

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันการนับถือเจ้าวัดหลายชุมชนในพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรีและอุทัยธานี ไม่ได้มีการแต่งตั้งเจ้าวัดในชุมชนแล้ว เนื่องจากขาดคนสืบทอดทำให้เกิดการละทิ้งหลักความเชื่อและแนวปฏิบัติดั้งเดิม เป็นความเสี่ยงที่ชาวกะเหรี่ยงด้ายเหลืองหลายคนกังวลว่าหลักความเชื่อและวิถีปฏิบัติเหล่านี้กำลังจะสูญหายไป พิธีแต่งตั้งเจ้าวัดบ้านป่าผากในครั้งนี้จึงแสดงให้เห็นขอบเขตความหมายและความสำคัญของการฟื้นฟูหลักจารีตที่เป็นตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงด้ายเหลืองให้พื้นที่กลับคืนมาอีกครั้ง แสดงให้เห็นการดำรงและรักษาอัตลักษณ์ความเป็นกะเหรี่ยงด้ายเหลืองทั้งในระดับจิตวิญญาณ ที่ทุกคนยังยึดมั่นในความเชื่อดั้งเดิมและเคารพบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สืบทอดกันมา ระดับปฏิบัติการที่แสดงให้เห็นการร่วมกันประกอบพิธีกรรม การสร้างศาลาเจ้าวัดและเจดีย์เพื่อสถาปนาพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ให้ปรากฏขึ้นในชุมชน ระดับสังคมที่ได้มีการสื่อสารบอกกล่าวชุมชนใกล้เคียง และชุมชนอื่น ๆ ที่มีการนับถือเจ้าวัดให้รับรู้เกี่ยวกับการมีและปรากฏขึ้นของเจ้าวัด แสดงให้เห็นกระบวนการสั่งสมทุนภายในของชาวกะเหรี่ยงด้ายเหลืองให้ดำรงอยู่ทั้งในลักษณะของทุนวัฒนธรรม (cultural capital) และทุนสัญลักษณ์ (symbolic capital)

“เจ้าวัด” กับความท้าทายต่อการดำรงอยู่ในบริบทปัจจุบัน

การนับถือเจ้าวัดของชาวกะเหรี่ยงด้ายเหลืองถือเป็นทุนวัฒนธรรมและทุนสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นการมีความรู้ ภูมิปัญญา ที่สั่งสมสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน มีการถ่ายทอดและแสดงให้เห็นรูปธรรมผ่านการประกอบพิธีกรรม การสร้างองค์ประกอบภายในพิธีกรรม เช่น ศาลาเจ้าวัด เจดีย์สำหรับไหว้บูชา ซึ่งปรากฏขึ้นในพื้นที่และอาณาบริเวณที่ถูกกำหนดไว้แสดงให้เห็นความคิด ความเชื่อ และโลกทัศน์ของกลุ่มคนที่ยังศรัทธาต่อลัทธิความเชื่อดั้งเดิม เป็นความ

พยายามในการต่อสู้ ต่อรอง ระหว่างโลกก่อนทันสมัยกับโลกสมัยใหม่ที่เต็มไปด้วยเงื่อนไขและความท้าทายที่พร้อมจะสลายและกลืนกลายความคิด ความเชื่อในระดับจิตวิญญาณ ดังปรากฏที่ครั้งหนึ่งผู้เขียนได้มีโอกาสฟังคำบอกเล่าถึงสถานการณ์ที่เป็นข้อจำกัดต่อการเข้าถึงยี่ผึ้งธรรมชาติของเจ้าวัดว่า

“ปัจจุบันเราไม่มั่นใจว่าจะยังเข้าไปเก็บหารังผึ้งในป่าเพื่อนำมาทำเทียนบูชาเจดีย์ได้ใหม่ เพราะป่ารอบชุมชนมีกฎหมายประกาศห้ามเด็ดไม้เด็ดหญ้า ถ้าเป็นอย่างนี้การทำเทียนบูชาเจดีย์ก็จะยาก เพราะตามความเชื่อของเราจะไม่ใช้เทียนที่ซื้อจากตลาด”
(เจ้าวัดชุมชนกะเหรี่ยงแห่งหนึ่งในจังหวัดอุทัยธานี, 2563)

วิถีของชาวกะเหรี่ยงด้ายเหลืองที่นับถือเจ้าวัดจะให้ความเคารพนอบน้อมต่อธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ดังปรากฏให้เห็นว่าการทำเทียนสำหรับบูชาเจดีย์จะใช้ยี่ผึ้งจากป่าธรรมชาติเพื่อสักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือ แต่ปัจจุบันผืนป่าธรรมชาติรอบชุมชนได้ถูกประกาศให้เป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถเข้าไปเก็บหาขี้ผึ้งธรรมชาติมาใช้สำหรับทำเทียนบูชาเจดีย์ให้เป็นไปตามหลักความเชื่อและจารีตดั้งเดิมได้ วิธีคิดและการปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้จึงแสดงให้เห็นการแบ่งแยกคนออกจากป่าหรือมองธรรมชาติกับวัฒนธรรมนั้นเป็นคู่ตรงข้ามกัน เป็นเงื่อนไขที่ส่งผลให้ชาวกะเหรี่ยงด้ายเหลืองที่นับถือเจ้าวัดไม่สามารถปฏิบัติตามวิถีดั้งเดิมของตนได้ จึงชี้ให้เห็นข้อกั่วงวลและความท้าทายต่อการดำรงวิถีปฏิบัติ ภูมิปัญญา เกี่ยวกับการประกอบพิธีไหว้เจดีย์ของชาวกะเหรี่ยงด้ายเหลือง ซึ่งถือเป็นทุนวัฒนธรรมและทุนสัญลักษณ์ที่กำลังจะถูกทำให้สูญหาย

รูป 4 การทำเทียนจากขี้ผึ้งธรรมชาติของชาวกะเหรี่ยง

การพิจารณาเพื่อทำความเข้าใจการคงอยู่และอยู่รอดของความคิดความเชื่อ วิถีปฏิบัติของชาวกะเหรี่ยงด้ายเหลืองในปัจจุบันที่แสดงให้เห็นการนับถือเจ้าวัด จึงนำเสนอให้เห็นมุมมองต่อการศึกษาและทำความเข้าใจทุนวัฒนธรรมและทุนสัญลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่ปรากฏและดำรงอยู่ ตลอดจนการให้ความสำคัญต่อการแสวงหาแนวทางศึกษากลยุทธ์ในการปรับใช้ทุนที่มีขอบเขตและเป้าหมายมากกว่าการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในมิติทางจิตวิญญาณที่จะเป็นรากฐานต่อการสร้างสรรค์ความดีงามให้กับสังคม

เจ้าวัด กับ โอกาสของการคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์

นับตั้งแต่ปี 2553 ที่ได้มีการประกาศมติคณะรัฐมนตรี 3 สิงหาคม 2553 ว่าด้วยแนวนโยบายและหลักปฏิบัติการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง ได้แสดงให้เห็นการยอมรับต่อตัวตนอัตลักษณ์ และวิถีวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงที่กำลังเผชิญกับการถูกคุกคาม มีความเปราะบางและสุมเสี่ยงต่อการสูญหาย จึงได้มีการประกาศแนวนโยบายและมาตรการในแก้ไขปัญหา และการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟูวิถีชีวิตวัฒนธรรมชาวกะเหรี่ยง (คณะกรรมการอำนวยการบูรณาการเพื่อฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกระเหรี่ยง, 2554) อย่างไรก็ตามภายใต้แนวนโยบายดังกล่าวได้ปรากฏแนวคิดพื้นที่เขตวัฒนธรรมพิเศษหรือเขตพื้นที่คุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ในปัจจุบัน ถือเป็นแนวคิดและหลักปฏิบัติที่มีเป้าหมายที่จะนำไปสู่การคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตวัฒนธรรม การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตบนฐานเศรษฐกิจวัฒนธรรม โดยกำหนดให้มีขั้นตอน กระบวนการของการจัดทำข้อมูลประวัติศาสตร์ วิถีวัฒนธรรม ขอบเขตพื้นที่ทางกายภาพที่แสดงอาณาบริเวณพื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำกิน พื้นที่จิตวิญญาณ พื้นที่อนุรักษ์ และพื้นที่ใช้ประโยชน์ของชุมชน ตลอดจนการจัดทำแผนบริหารจัดการพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติบนฐานการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน และการจัดทำธรรมนูญพื้นที่คุ้มครอง ซึ่งเป็นกฎกติกา ระเบียบที่ทุกคนที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ต้องให้การเคารพและถือปฏิบัติร่วมกัน (อภิสิทธิ์ ธรรมเสนา, 2566)

ในด้านหนึ่งมติคณะรัฐมนตรี 3 สิงหาคม 2553 จึงถือเป็นทุนสัญลักษณ์ที่ปรากฏและสัมพันธ์กับชาวกะเหรี่ยง เนื่องจากเป็นชุดของคุณค่าและความหมายที่กำหนดให้มีเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการกำหนดตำแหน่งแห่งที่และความเป็นไปได้ของตัวแสดงที่ปรากฏในสนามหรือพื้นที่ทางสังคมสำหรับชาวกะเหรี่ยงแล้วแนวนโยบายดังกล่าวจึงเป็นประโยชน์ต่อการหยิบยก นำมาใช้เพื่อต่อสู้ต่อรองกับอำนาจรัฐโดยใช้ปฏิบัติการทางวัฒนธรรมส่งเสริมให้อัตลักษณ์และตัวตนนั้นมีความโดดเด่น โดยเฉพาะในกรณีของการนับถือเจ้าวัด ซึ่งถือเป็นวิถีวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงด้วยเหลือองว่า จะมีแนวทางในการส่งเสริมให้มีการฟื้นฟูและอนุรักษ์วิถีชีวิตวัฒนธรรมทั้งในระดับจิตวิญญาณ ความคิด ความเชื่อ วิถีปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการสั่งสมทุนทางวัฒนธรรมอย่างเป็นกระบวนการ ไม่ใช่เพียงกิจกรรมชั่วคราวชั่วคราว แต่หมายรวมถึงการสร้างบรรยากาศ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญา ความคิด ความเชื่อที่แฝงฝังอยู่ภายในให้ปรากฏสู่สังคมภายนอกอย่างต่อเนื่องและยาวนาน

คำถามที่น่าสนใจเกี่ยวกับการนับถือเจ้าวัดของชาวกะเหรี่ยงด้วยเหลือองบ้านป่าผาก จึงไม่ใช่เพียงการค้นหาคำอธิบายเกี่ยวกับขั้นตอนพิธีกรรมและวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับการนับถือเจ้าวัด แต่เป็นคำถามที่ว่าอะไรเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การนับถือเจ้าวัดในฐานะที่เป็นทั้งทุนวัฒนธรรมและทุนสัญลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงด้วยเหลือองนั้นสามารถดำรงอยู่ในบริบทสังคมปัจจุบัน และชาว

กะเหรี่ยงด้ายเหลืองมีวิธีการหรือกลยุทธ์ในการปรับใช้ทุนที่ตนครอบครองนี้ได้อย่างไร เพื่อให้ได้รับประโยชน์สูงสุดที่จะได้จากสนามของความเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

อย่างไรก็ดี ระหว่างที่ผู้เขียนกำลังเขียนต้นฉบับบทความนี้ (ต้นเดือนสิงหาคม 2566) ได้ทราบข่าวจากเครือข่ายกะเหรี่ยงผ่านสื่อสังคมออนไลน์ว่าเจ้าวัดที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นเมื่อเดือนมกราคม 2566 ที่ผ่านมา ได้เสียชีวิตลงด้วยโรคประจำตัว เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2566 เป็นที่น่าอาลัยยิ่งกับการจากไปจากของเจ้าวัด ถือเป็นความท้าทายใหม่อีกครั้งของชาวกะเหรี่ยงด้ายเหลืองบ้านป่าผากว่าจะมีกระบวนการสืบทอดและการแต่งตั้งเจ้าวัดองค์ใหม่ขึ้นมาอีกครั้งเมื่อใด ขณะเดียวกันก็เป็นสิ่งที่ท้าทายเดือนหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องกับชุมชนชาติพันธุ์ โดยเฉพาะการคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ว่าจะต้องทำงานเชิงรุกทั้งในระดับนโยบายและระดับพื้นที่ เพื่อให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแก้ไขสถานการณ์ปัญหา ความเดือดร้อน การส่งเสริมศักยภาพความเข้มแข็งของกลุ่มหรือชุมชนชาติพันธุ์ ตลอดจนการสร้างการรับรู้และยอมรับในความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคม

ด้วยจิตคารวะ

ผู้เขียน

เจษฎา เนตะวงศ์

นักบริหารเครือข่ายและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

เอกสารอ้างอิง

กัญญารัตน์ แก้วกมลและคณะ. (2564). การใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม 11 (1): 75-91.

คณะกรรมการอำนวยการบูรณาการเพื่อฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกระเหรี่ยง. (2554). แผนนโยบายและหลักปฏิบัติการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกระเหรี่ยง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรภรณ์ มนต์ไทรเวศย์ และนัจจุฉวี สิงห์กุล. (2564). ทำความเข้าใจกะเหรี่ยงโปว์ด้านข้าง ผ่านการท่องเที่ยววัฒนธรรมและชาติพันธุ์. วารสารดำรงวิชาการ 20(2): 207-230.

วรวิทย์ นพแก้ว และคณะ. (2563). รายงานวิจัยแนวทางการจัดการเขตพื้นที่ทำกิน ที่อยู่อาศัย และการฟื้นฟูวิถีชีวิตวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านภูเหม็น ตำบลทองหลาง อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี.

กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

อภิรักษ์ ธรรมเสนา. (2566). เอกสารประกอบการบรรยายแผนขับเคลื่อนพื้นที่คุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).